

Milan VYHLÍDAL, *Vojeňští zpravodajci proti nacistické okupaci. Odbojová skupina Tři konšelé, Praha, Academia 2022, 332 s. ISBN 978-80-200-3274-4.*

Odbojová skupina Tři konšelé patřila k málo početným, ale přesto poměrně významným uskupením protinacistického odboje v Protektorátu Čechy a Morava. Doposud se jí nedostalo patřičné pozornosti, byla zmiňována hlavně v souvislosti s jinými odbojáři. Olomoucký historik Milan Vyhlídal se rozhodl tento nedostatek napravit, vyhledat všechny dostupné prameny a další zdroje a na jejich základě činnost Tří konšelů důkladně zhodnotit.

V úvodu autor obecně shrnul význam a okolnosti československého protinacistického odboje s ohledem na vojenské zpravodajce. Podal kritický přehled dosavadního bádání v dané oblasti a také archivních fondů, jichž využil. Stručně jsou nastíněny předokupační životopisy všech tří hlavních postav – Františka Fárka, Antonína Longy a Aloise Čáslavky a také předhistorie okupace. Je popsána činnost československých vojenských zpravodajců na počátku března roku 1939 a okolnosti odletu Moravcovy skupiny do zahraničí. Zajímavé jsou zmínky o konfrontaci s Abwehrem a Gestapem po okupaci a o jejich dřívějších poznatcích o československé zpravodajské službě.

Následuje líčení nesnadných podmínek počátků zpravodajského odboje, protože před okupací nebylo téměř nic připraveno – finanční zajištění, spojení se zahraničím atd. Naproti tomu stála nezpochybnitelná ochota a vůle bývalých zpravodajců i dalších osob zapojit se do odboje. Autor popisuje zpravodajskou činnost v rámci Obrany národa a spolupráci s jinými odbojovými organizacemi, zapojení a význam jednotlivých osobností, jako byli například Jaroslav Hájíček či Zdeněk Schmoranz se svojí skupinou tzv. tiskových důvěrníků, a další okolnosti. To vše představuje velmi slušný rámec pro jádro Vyhlídalovy práce.

Tři konšelé řešili na začátku právě výše uvedené potíže. Spojení se zahraničím se v první době po okupaci, tedy ještě před začátkem války, snažili navázat nejprve prostřednictvím Britů a Francouzů, výsledky ale neodpovídaly původním předpokladům. Konšelé vyhledávali domácí spolupracovníky pro různé úkoly, nejbližší jim byli T. Houška, J. Zuska, V. Truníček, F. Müller, F. Šlégr, Z. Řípa, M. Rezková a někteří další. Autor u všech připojil základní životopisnou poznámku. Další úkoly spočívaly v získávání peněz pro odboj a pro podporu rodin důstojníků, již odešli do zahraničí. Autor si dosti podrobně všímá vzájemných vztahů zpravodajských důstojníků, hlavně jejich vedoucích osobností. Především poměr Moravce k Hájkovi a Havlovi nebyl dobrý, což mělo nejednoznačné pozadí, ale významnou úlohu očitivně hrála složitá Moravcova osobnost. Tři konšelé nicméně stáli na Moravcově straně a od něj přijímali úkoly. Podrobně je zde zpracována korespondence Tří konšelů s Moravcem, jenž dal také pokyn k tomu, aby odmítli užší spolupráci s Obranou národa. Šéf štábu Obrany národa Čeněk Kudláček pak gen. Ingra, který se snažil spory mírnit, před Moravcem varoval.

Významným krokem, který Tři konšelé řešili, byl odsun rodin zpravodajských důstojníků do zahraničí, důležitý mimo jiné i kvůli možnému pozdějšímu nátlaku nacistů. Francouzi a Britové v této věci nepomohli, nicméně podařilo se všechny osoby převést na polské území počátkem července 1939 a odtud později dopravit do Velké Británie. S rodinnými příslušníky odešel do zahraničí Alois Čáslavka, v protektorátu tak zůstali už jen dva „konšelé“.

Autor věnuje dosti velkou pozornost otázce spolupráce s Francouzi, na něž se zpočátku hodně spoléhalo. Naděje se ale ukázaly jako plané, podle pamětníků byly styčné osoby z řad Francouzů nespolehlivé, neochotné, zprávy byly dodávány a odesílány se zpožděním. Lepší byla spolupráce s Poláky, kteří si již uvědomovali, že jim také hrozí nebezpečí. Spojení přes polský konzulát v Praze fungovalo k oboustranné spokojenosti, i polská strana dostávala zprávy, jež pro ni byly důležité. Těmito záležitostmi se zabývala i polská historiografie, na niž zde autor odkazuje.

Spolupráci s Poláky lze řadit mezi nejdůležitější výsledky zpravodajské práce „konšelů“. Německá tajná policie v protektorátu totiž nespala a zasáhla je dříve, než stačili svoji činnost více rozvinout. První výraznější ránu odboji uštedřila odhalením skupiny Schmoranzových tiskových důvěrníků, jejichž slabou stránkou byla nedokonalá konspirace, v srpnu 1939. Od nich přes některé bývalé zpravodajské důstojníky vedly stopy k dalším odbojářům včetně „konšelů“. V tomto ohledu jsou prameny torzovité, místy proto autor musel pracovat s dohady. F. Fárek byl zatčen 6. listopadu, A. Longa a důležitý spolupracovník T. Houška 14. prosince 1939. Gestapo však zřejmě nevědělo nic o činnosti „konšelů“, jak autor vyčetl z dochovaných závěrů německého vyšetřování. Fárkovi a Longovi se podařilo prokázat jen pomoc rodinám zpravodajců při odchodu za hranice, výsledkem nakonec byl v obou případech rozsudek 10 let káznice. Pro doplnění autor uvedl i výsledky soudních řízení s dalšími důstojníky, kteří ve větší či menší míře s „konšely“ měli něco společného. Fárek a Longa byli pak vězněni v různých německých věznicích, autor podle možností líčí poměry, v nichž se nacházeli, a snahu o pomoc jejich rodinám. Longa a Fárek se dočkali osvobození, bohužel Longa zahynul koncem války ve službách amerického Office of Strategic Services. Podrobnosti se nepodařilo osvětlit. Fárek přežil pochod smrti z věznice ve Straubingu.

Poválečný epilog ukazuje osudy „konšelů“ a jejich spolupracovníků po válce. Ve většině případů je čekal osud důstojníků spojených se západním zahraničním odbojem, tedy postupné odstavování z významnějších míst a hlídání ze strany jejich komunistických nástupců. Fárkovi zdravotní stav neumožnil návrat do armády. Po únoru 1948 byl krátce zatčen, ale brzy propuštěn, znovu jej zatkli v lednu 1949 a obžalovali, soud jej ale zprostil obvinění. František Fárek se poté stáhl do ústraní, kde mimo jiné sepisoval své vzpomínky, a zemřel v roce 1973. Poslední z „konšelů“ Alois Čáslavka, jenž v době války působil v Londýně u 2. oddělení MNO jako šifrant, byl v roce 1944 vyslán jako zpravodajec do Švédska, kde po válce zaujal místo vojenského přidělence. Už v roce 1946 se ale vrátil do

Československa a nastoupil u 2. oddělení Hlavního štábu. V následujícím roce vstoupil do KSČ, ale i tak byl postupně odsouván na méně významná místa. V roce 1950 byl přeložen do zálohy, zemřel v roce 1963.

Stručný shrnující závěr zdůrazňuje podíl zpravodajců na československém odboji celkově a zejména jeho význam pro politický odboj na Západě. Práci doplňuje dokumentární příloha sestávající hlavně z kopií dokumentů a map, seznam krycích jmen účastníků odboje, seznam zkratk, rozsáhlý seznam použitých zdrojů a rejstřík jmenný a místní. Za pozornost stojí četné fotografie osob, míst a dokumentů umístěné přímo v textu, i když v případě některých dokumentů nebo jejich částí působí místy až jako nadbytečné (př. 154–159).

Knihla je přehledně členěna, je napsána čtivým jazykem, jemuž lze vytknout jen drobnosti: Autor často používá slovo „náš“ místo „československý“, potažmo „český“ (naši důstojníci, naše republika, naše politická akce v zahraničí, naše zahraniční centrála), často se opakuje chybný tvar „Třech konšelů“ místo správného „Tří ...“, v sousloví „horthyovské Maďarsko“ by se mělo psát malé h (s. 11), na s. 35 je chybně psáno Rusko místo dobové správného Sovětský svaz. To jsou ale skutečně jen maličkosti.

Rozhodující je, že autor velmi dobře zná literaturu k tématu, prameny archivní institucionální i prameny osobní povahy, v mnoha případech dosud nepublikované a uchovávané v rodinách potomků dotyčných osob. Na vše je pečlivě odkazováno v poznámkovém aparátu. Rozpory mezi různými prameny se autor snaží uvádět na pravou míru, pokud je to možné. Výsledkem je dobře napsaná práce, jež předkládá přehlednou historii Tří konšelů se všemi nezbytnými souvislostmi a jež určitě stojí za přečtení.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Ústav historických věd, Fakulta filozofická,

Univerzita Pardubice

tomas.jiranek@upce.cz

ORCID: 0000-0002-1330-0067